

A man in a military uniform, likely a Lithuanian partisan, is depicted sitting and holding a rifle. He is wearing a green uniform with a peaked cap and has a serious expression. The background is a solid green color.

SU
ISTORINĖMIS
NUOTRAUKIMIS

ADOLFAS RAMANAUSKAS-

VANAGAS

PARTIZANŲ GRETOSE

obuolys

ADOLFAS RAMANAUSKAS-

VANAGAS

PARTIZANŲ GRETOSE

TURINYS

PARTIZANŲ GRETOSE	9
VIETOJ ĮVADO	11

PIRMOJI DALIS

Okupacijos metu Alytuje	13
Susitikimai	15
Galutinis apsisprendimas	16
Pasitraukimas iš legalaus gyvenimo	17
Būryje	19
Pareigos	20
Įvykis Balkasodžio kaime	21
Pirmasis susitikimas su kaimyniniais partizanų daliniais	23
Gyvenimas Varčios miške	25
Vienijimasis su Nedzingės apylinkės partizanų daliniu	29
Alovės miestelio istrebiteliai nelaisvėje	30
Priesaika	34
Kautynės su Merkinės istrebiteliais	36
Istrebitelio atsivertimas	37
Vėl Varčioje	39
Naujoji stovykla	40
Nedzingės būrio atvykimas	41
Partizanų vadovybės klausimas	42
Išvykimas susitikimui	45
Kelionėje	46
Susitikimas	51
Sugrįžimas į Varčią	52
Varčioje	57
Pasitraukimas iš miško	60
Varčios mūšis	61
Antrosios kautynės Varčioje	68
Pirmieji spąstai	74
Tvarkymasis	76
Apsilankymas pas sielininkus ir girininkijoje	78
Kaip pradėjo veikti mūsų štabas	80
Susitikimas su Doktoru ir Jūrininku	82
Daktarė pas partizanus	83

Susitikimas su Kazimieraičiu	84
„Amnestija“ ir jos pirmieji padariniai	86
Prisistatymas rinktinės vadui	91
Kooperatyvo pastotės paėmimas	92
Sunkios dienos	95
Belaisvės likimas	101
Jockaus tragedija	103
Kelionė pas Kazimieraitį	105
Kazimieraičio vadavietėje	107
Pasitarimai	109
„Amnestijos“ rezultatai	115
„Kas eina?“	116
Šiluose	118
Dokumentai besislapstantiems	120
„Laisvės varpo“ gimimas	122
Atsarginių bunkerių įrengimas	123
Susitikimai	126
Kazimieraitis kelionėje	132
Kazimieraičio žieminėje vadavietėje	133
A apygardos štabas mano globoje	136
Kaip buvo sumanytas ir įvykdytas Merkinės miestelio puolimas	138
Jūrininkas kelionėje	149
Artimesnis susipažinimas su Elyte	150

ANTROJI DALIS

A apygardos štabas mano vadavietėje	155
Priešrinkiminių apsiruošimų	158
Kazimieraičio vadavietės kritimas	163
Dar apie Narą	169
Kaip vyko darbas mano vadavietėje	171
Svečiuose pas Šturmą	177
Daktaro pasirodymas	181
Balsavimai	183
Valandų ilgumas	185
Partizanų judėjimas žiemos sąlygomis	187
Kazimieraičio kelionė	192
Pas perlojiečius	193
Svetimtaučiai mūsų sąjūdyje	196
Partizanų vadų sąskrydis	201
Sąkytum, neįtikėtina	205
Nauji rūpesčiai	216
Šarūno rinktinės partizanų apdovanojimas	220
Keturiasdešimties kalinių dalia	227

Merkio rinktinės partizanų apdovanojimas	237
Persitvarkymas	245
Kova su tautos išgamomis	250
PLP štabo veikla ir egzistavimas	258
Prispausti	262
Vadavietėje	267
Viktoras	269
Spąstuose	274
Pas Elytę	277
Partizanų dalinių lankymas	283

TREČIOJI DALIS

Ižanga	293
Prie žiemos „rūpesčių“	297
Susitikimas su Antanaičiu	303
Pasiruošimas ir kelionė pas Dainavos apygardos vadą	309
Punios šile posėdžiavimo laikotarpiu	318
Atgal	330
Naujoje vadavietėje	333
Šnipo sučiupimas	337
Leitenantas	346
Sužieduotuvės	350
Nauji patvarkymai ir aukos	354
Svečiai	358
Partizanas Taugirdas	363
Vėl audros	370
Bevardžio ir Genio slėptuvėje	379
Gegučio žuvinimas	388
Dainavos apygardos vadų sąskrydis	393
Naujoje slėptuvėje	400
Kiti įvykiai	407
Kelionės rezultatai	422
Pasiruošimas žiemai	426
Vėl nelaimė	428
Žieminėje slėptuvėje	431
Vadai pas mane	437
Provokatorius	440
Kas gi čia dabar?	443
Rimvydas	448
Civilizacijos gėda	452
Naujieji metai	458
TĖVĄ PRISIMINUS	492

PARTIZANŲ GRETOSE

Šią dalį trumpai užrašytų savo prisiminimų iš laisvės kovos laikotarpio skiriu savo mažytei dukrelei Auksutei, kuri šiandien alksta, vargsta, okupanto stropiai ieškoma ir žiaurios budelio rankos atplėšta nuo tėvelio ir mamytės širdžių.

Trokštu matyti arba, jeigu jau būtų lemta savo gyvybę paaukoti dėl Lietuvos laisvės, žinoti ir tikėtis, kad ateityje, kai Lietuva gyvens nepriklausomą gyvenimą, ji neliks visų apleista ir užmiršta, neturės visą gyvenimą vilkti sunkią ir tamsią nuskriaustos našlaitės dalią, bet bus suteikta globa, galimybė mokytis ir auklėtis, o užaugus dirbti demokratinėje Lietuvoje kūrybinį darbą ir naudotis to darbo vaisiais.

1952 02 16

*A. Vanagas –
A. Ramanauskas*

VIETOJ ĮVADO

Lietuvos laisvės kovos sąjūdis iki paskutinės išsilaisvinimo kovos veikia slapta, karo padėtyje. Dėl šios priežasties išlaikyti paslaptį yra vienas iš pagrindinių reikalavimų, kurio turi būti laikomasi net ir kiekvieno paskiro partizano gyvenime ir veikloje. Tuo būdu kiekvieno partizano įneštas indėlis Lietuvos laisvinimo kovon su to partizano išgyvenimais partizanavimo laikotarpiu sudaro atskirą paslaptinę istoriją. Tie paslaptingos istorijos lapai, kuriuose yra įrašyti kiekvieno partizano nuveikti darbai, nuėitas nepaprastai sunkus laisvės kovos kelias ir legalų gyvenimą gyvenančiam žmogui dažnai net neįsivaizduojami ir neįtikėtini išgyvenimai – o jie bemaž be išimties pabaigoje užantspaudojami to paties partizano krauju ir gyvybe – yra nusinėšami amžinybėn, iš kurios jie niekuomet nebus visiškai visi sugrąžinti ir niekieno nebus išskaityti tokie, kokie jie iš tikrųjų buvo.

Dėl šios priežasties aš ir nusprendžiau bent labai trumpai, suglaustai ir labai paskubomis nors kai kuriuos savo išgyvenimus ir atsiminimus užrašyti. Drauge manau, kad tie, kurie ateityje domėsis Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio istorija, mano prisiminimų aprašymuose suras jai konkrečios medžiagos apie visą Dainavos apygardą, dalinai apie Tauro apygardą ir tam tikru laikotarpiu apie visą LLKS.

Atsižvelgdamas į tai, kad daugelio įvykių nuodugnus, o kai kurių ir dalinis aprašymas šiuo metu gali pakenkti kai kuriems dar legalų gyvenimą gyvenantiems, suimtiems, kalinamiems ar ištremtiems šeimų nariams, apsiriboju užfiksavimu tik to, kas, mano manymu, šiuo metu nesudarys niekam grėsmės iš priešų pusės, ir turiu vilties, kad, jeigu

Dievo bus skirta sulaukti nepriklausomos Lietuvos gyvenimo, galėsiu nuodugniau, išsamiau ir neskubėdamas rūpestingai aprašyti visa tai, ką apie LLKS žinau. Tiesa, mano aprašymai bus dalimis paslepiami archyvuose, tačiau niekas negali būti tikras, kad jie anksčiau ar vėliau negali patekti priešui į rankas, kaip kad, mano giliu įsitikinimu, yra atsitikę bemaž su 9/10 visų LLKS archyvų įvairiose Lietuvos vietovėse.

Kaip papildoma medžiaga mano aprašymams galės būti partizanų vadovybių dokumentiniai raštai penkiuose archyvuose, kurie šiuo metu yra mano užkasti įvairiose Dzūkijos krašto vietovėse ir žinomi patikimiems gyventojams, o jiems yra aiškiai nurodyta, kada ir kur juos perduoti, Lietuvai sulaukus nepriklausomybės. Dokumentinė medžiaga bus ir du fotoalbumai su paaiškinimais, kuriuose yra 220 Pietų ir Vakarų Lietuvos sričių partizanų fotonuotraukų, kurias man pavyko surinkti asmeniškai keliaujant po Pietų ir Vakarų Lietuvos sritis.

Drauge noriu pabrėžti, kad mano aprašomi įvykiai yra tikri ir be pagražinimų ar perdėjimų. Tiesa, ne visų partizanų slapyvardžius miniu, nes jie, kaip ir kai kurių įvykių datos, yra apmiršti arba juos atsimenu tik apytikriai.

Tiesioginių pareigų vykdymas ir kitų uždavinių atlikimas ypatingomis sąlygomis – o tai, ypač paskutiniuoju metu stingant intelektualinių pajėgų, neišvengiamai užgula mūsų pečius – leidžia tik minimaliai skirti laiko atsiminimų aprašymo darbui.

A. Vanagas

PIRMOJI DALIS

Okupacijos metu Alytuje

Pasirinkta mokytojo profesija buvau ypač patenkintas. Jau praslin-ko penkeri darbo metai. Alytaus mokytojų seminarijoje mokytojavau trečius metus. Dienos, savaitės ir mėnesiai bėgo nepaprastai greit. Visa nelaimė buvo ta, kad gyvenau antrosios bolševikinės okupacijos dienas.

Gyvenau Alytaus kurortiniame rajone – Vaižganto gatvėje. Kiekvieną dieną, eidamas Basanavičiaus prospektu į darbą ir iš darbo, mačiau vielomis aptvertus didžiulius rūsius (prie Katiliaus namo), kuriuose, masiškai sugrūsti, buvo kalinami lietuviai. Visose miesto gatvėse didesni privačių namų rūšiai taip pat buvo paversti kalėjimais. Maisto kaliniams perdavimo dienomis nutįsusios moterų ir senių eilės liudydavo, koks maždaug skaičius kalinių yra rūsyje. Naktimis vykdavo tardymai ir paslaptingas kažkur kalinių išgabenimas. Dienomis ir naktimis kaimuose šėlo MVD (Vidaus reikalų ministerijos) būriai ir daug kartų mačiau, kaip, būrio MVD ir istrebitelių apsupti, vielomis surištom rankom už pečių, vyrai gatvė buvo varomi prie rūsių. Ne kartą MVD ar MGB (Valstybės saugumo ministerijos) pareigūno sadistiškas žvilgsnis aiškiai duodavo man suprasti, kad eidamas gatvė per daug kreipiu dėmesio į rūsių pusę.

1945 m. vasario mėn. kažkokio MGB pareigūno, kuris mane sekė pro langą, įsakymu buvau sargybinio sulaikytas ir minimam pareigūnui pristatytas. Tik po ilgesnio pasiaiškinimo ir gretimame name gyvenusio seminarijos mokytojo Felikso Ivanausko (vėliau jis buvo išvežtas į Uralus) patvirtinimo, kad aš būtinai šia gatvė turiu vaikščioti į darbą, buvau išleistas.

Kurorto rajone neretai buvo evakuojami gyventojai iš butų, kuriuose apsistodavo siautėjimui skirti MVD daliniai. 1944–1945 m. žiemą ir mano bute apsistojo keletas aukštesniųjų MGB karininkų. Per tas

savaiteis aš juos pažinau iš arčiau. Tai jie buvo tie, kurie vadovavo Klepočių ir Pieriškių apylinkių sodybų sudegimui, niekuo nekaltų gyventojų sušaudymui, gyvų ir lavonų sudegimui liepsnojančiose sodybose.

Visa tai ir daugybė panašių įvykių, kurių neįmanoma čia ir trumpai išvardyti, mane nepaprastai paveikė. Aš pradėjau plačiau dairytis aplinkui. Savo akimis mačiau, ko siekia pavergėjas.

Pirmosios bolševikinės okupacijos metu tarnavau kariuomenėje (nuo 1939 liepos 4 d. iki 1940 spalio 7 d.), o vėliau mokytojavau Leipalingio valsčiaus užkampyje, todėl ne tiek daug susidūriau akis į akį su komunizmu. Bet jau ir tuomet jį laikiau didžiule nelaime mūsų tėvynei ir išsilaisvinimo iš bolševikinės okupacijos dienomis vadovavau partizanų būriui Druskininkų apylinkėse ir miestelyje.

Dabar, kada tiesiogiai patyriau, ką okupantas vykdo miestuose ir kaimuose, pamačiau nekaltų lietuvių liejamą kraują ir kančias, kurias jiems suteikė okupantas ir mūsų tautos išgamos, tapau mirtinu priešu komunizmo ir visų tų, kurie, kad ir gavę puikią pamoką pirmos bolševikinės okupacijos metu, vėl perėjo į tautos išgamų eiles.

Okupantui ne taip jau gerai sekėsi, kaip jis skelbė susirinkimuose ir mitinguose. Masiniai suiminėjimai, priešo siautėjimas kaimuose ir gaivališkai kilęs lietuvių pasipriešinimas vergijai rodė, kad lietuvių tauta visomis jai įmanomomis priemonėmis priešinsis okupanto varomą į pražūtį.

Atsitiko taip, kad vieną rytą eidamas į seminariją pamačiau būrelį seminaristų, kurie kažką skaitė lapelyje, kuris buvo prilipintas ant aukštos lentinės tvoros prie pat šaligatvio, arti seminarijos pastato. Eidamas šaligatviu sustojau ir taip pat perskaičiau minimą lapelį. Tai buvo rotatoriumi spausdintas atsisaukimas, kuriame buvo raginami lietuviai nusiminti, nepasiduoti priespaudai ir kovoti prieš okupantą. Labiausiai man įstrigo parašyti žodžiai: „...tik į darbą greičiau, tik mylėkim karščiau, tik, vyrai, pajudinkim žemę...“. Apačioje buvo pasirašyta – *Lietuvos partizanai*.

Kaip tik tuo metu pastebėjau, kad už mūsų pečių, civiliniais drabužiais persirengęs, jau stovėjo MGB viršininko pavaduotojas Kerberis (žydas), jis, prasiskverbęs pro visus, lapelį nuplėšė. Išnaudodami akimirklą mes paspaudėme į seminarijos patalpas.

Tą dieną gyvenau giliu įspūdžiu, kurį man atsišaukimo turinys padarė. Visa tai turėjo žymios reikšmės mano tolesniam apsisprendimui: aš nutariau nelikti pasyvus tam, kas tautoje dėjos.

MGB manęs vis dar nepersekiojo. Vokiečių okupacijos metais į politinį gyvenimą nesikišau, todėl MGB prikišti negalėjo. Kad pirmosios bolševikinės okupacijos nusikratymo dienomis buvau partizanas, esu baigęs karo mokyklos XV aspirantų laidą, MGB taip pat neturėjo žinių. Anketoje savo karo tarnybą pavaizdavau kaip tarnavimą pulkuose eiliniu. Tikrą tiesą seminarijos auklėtiniai žinojo, tačiau niekas to priešui neišdavė. Nesant kam kitam pavaduoti, man teko dabar seminarijoje dėstyti ir karinį rengimą, vėliau dar ir amatų mokykloje.

Susitikimai

Sena patarlė sako: „Kai nori mušti, tai ir lazdą randi.“ Taip buvo ir man. Po kiek laiko radau galimybę susitikti su partizanų grupele, kuri veikė Ūdrijos apylinkėse. Įvyko pirmasis susitikimas už 8 km nuo Alytaus miesto pas X ūkininką. Į susitikimą su partizanais nuėjau su seminarijos mokytoju Antanu Kulikausku, kuriuo jau tuomet visiškai pasitikėjau. Už mus partizanams garantavo ūkininkas, pas kurį susitikimas įvyko. Į susitikimą atvyko penki partizanai, kurių vyresnysis buvo Šturmas (Vaclovas Petraška).

Partizanų veikimo tikslas buvo mums ir taip aiškus, bet apie pačią organizaciją ir veiksmus negalėjome teirautis, nes tai būtų tada buvę per daug. Per daug galvoti nebuvo kada ir mudu pasisakėme savo pageidavimą įstoti į partizanų gretas. Sutarėme, kad kitas susitikimas turi įvykti po kelių savaičių, t. y. 1945 m. balandžio mėn. 12 d. Iki tos datos turėjome sutvarkyti savo asmeninius reikalus ir būsimo susitikimo metu galutinai pasitraukti iš legalaus gyvenimo.

Vieną kartą nuvykau į Nemunaičio apylinkes. Ten susitikau su vienu savo giminaičiu – Jonu Belevičiumi, kuris tuo metu jau buvo partizanas. Jis buvo šeimos tėvas ir daug vyresnis už mane. Šis partizanas man papasakojo apie jų – Nemunaičio apylinkės partizanų būrį, kuris per paskutinius siautėjimus buvo patyręs žymių nuostolių ir išblaškytas.

Skundėsi, kad būryje stinga intelektualinių pajėgų ir kt. Jo kalba buvo paprasta, bet labai prasminga. Ji atitiko Vinco Kudirkos žodžius:

*Mus iš tėviškės tremia, kalėjiman ima,
O jūs?., kažin, ar matot mūs pasišventimą...
Arba jūs numalšinkit sujudintą protą,
Užgesinkit iš naujo mūs širdį liepsnotą,
Arba, stoję į eilę, kaip tikri vadovai,
Švieskit mus ir neduokit gest pradėtai kovai!
Bet, mus sykį sukurstę, vienu nepameskit –
Žadėjote vadais būti, tai grįžkit ir veskit!*

Ir ar galėjo tokios mintys manęs nepaveikti... Juk tai buvo tikri tiesos žodžiai.

Kitą kartą išblaškyto Nemunaičio būrio partizanų dalį sutikau jau Vabalių miškuose. Jų buvo trylika. Apsiginklavę buvo gerai. Kalbėjausi su jais apie valandą laiko. Visų veiduose išskaičiau nepaprastą ryžtą – didžiulę tėvynės meilę. Jie man buvo tokie nuoširdūs ir artimi... Juk jie ir aš – dzūkai.

Galutinis apsisprendimas

Ankstesnę savo sprendimą šiek tiek pakeičiau: nutariau išeiti partizanauti ne į Suvalkiją, bet į mano širdžiai dar artimesnę Dzūkijos kraštą. 1945 m. balandžio mėn. 25 d. naktį Nemunaičio būrio vyrai turėjo manęs laukti miškelyje prie Kaniūkų tilto.

Grįžęs į seminariją, Kulikauskui paaiškinau, kad aš apsisprendžiau partizanauti Dzūkijoje. Prie mano apsisprendimo prisidėjo ir jis. Abu ėmėme ruoštis. „Pliki“ įstoti į partizanų eiles nenorėjome. Nutarėme patys apsirūpinti ginklais ir šaudmenimis. Į talką pasikvietėme patikimą vyrą – Alytaus pradinės mokyklos mokytoją Albertą Perminą. Vienas seminaristas dovanojo man tris šautuvus, kuriuos su juo parsigabenau į miestą. Sužinojau, kad netolimame kaime yra paslėptas kulkosvaidis, šaudmenų ir radijo siųstuvas. Vieną šeštadienio vakarą jau keturiese nužygiavome ir naktį su visa brangia „našta“ pro miesto pirtį,

Kar. Juozapavičiaus tiltą pasiekėme mano butą, kuriame viską ir paslėpėme. Tai ir buvo mano pirmasis nakties „žygis“.

Albertui Perminui ir minimam seminaristui norint nenorint reikėjo paaiškinti, kuriam tikslui mums reikalingi ginklai. Perminas taip pat panoro įstoti į partizanų eiles. Jo tėvas buvo darbininkas, vokiečiai jį nušovė. Drauge su tėvu ir Albertas vokiečių buvo išvestas sušaudyti, bet tiesiog stebuklu – anksčiau krisdamas po tėvo lavonu, negu kad galėjo jį perverti kulka – išliko gyvas. Perminas buvo idealistas ir mes su jo noru sutikome. Minimas seminaristas turėjo baidare mus ir ginklus perkelti per Nemuną balandžio mėn. 25-osios naktį.

Atsitiko taip, kad pertraukos metu vienas žemesniųjų kursų seminaristas, kažkur sugavęs leisgyvį gaidį, patupdė jį ant Lenino biusto „raudonajame kampelyje“. Gaidys Lenino plikę apdergė. Kitą dieną apie tai jau žinojo MGB organai. Mane, Kulikauską ir seminarijos inspektorę Šarkienę pašaukė tardymui. Pareikalavo smulkios autobiografijos, kurias parašęs nunešiau. Prisikabino, kad ne viską smulkiai aprašiau ir pan. Dėl visų šių priežasčių nekantriai laukiau balandžio 25-osios.

Pasitraukimas iš legalaus gyvenimo

Iš legalaus gyvenimo norėjome pasitraukti taip, kad MGB organai kuo ilgiau nesužinotų.

Partija iš anksto įsakė seminarijos direktoriui tinkamai pasiruošti „Gegužės pirmosios“ šventei. J. Mičiulis sušaukė pedagogų tarybos posėdį, tačiau nė vienas nenorėjo imtis nemalonių „šventei“ pasiruošti organizatoriaus pareigų. Tuomet Kulikauskas ir aš sutikome be išimties visą atsakomybę dėl pasiruošimo „šventei“ pasiimti sau. Pedagogai labai nustebė, kad mudu tokiam „kilniam“ darbui pasišovėme. Čia ir buvo „pakastas šuo“. Mudu ta pačia proga pareiškėme, kad būtinai turime išvykti keliom dienom Kaunan – parsivežti iš ten grimo ir iš teatro drabužių artistams. Aš dar pridūriau, kad ta pačia proga parvešiu sporto įrankius seminarijai ir pan. Taigi mūsų išvykimas negalėjo sukelti įtarimo. Vienas iš patikimiausių mano bendradarbių, mums tariamai negrįžtant iš Kauno, turėjo paskleisti gandą, kad mus kelionės metu ištikusi nelaimė ir t. t. Perminas turėjo dingti be žinios.

Pagaliau atėjo lauktoji balandžio mėn. 25 d. Aš ir Kulikauskas dviračiais atvažiavome į seminariją, kad visi pedagogai ir seminarijos auklėtiniai matytų mus išvažiuojant Kaunan. Taip ir buvo.

Užėjau dar į savo auklėjamą klasę... Vien tik mokytojas gali suprasti, kiek daug tada išgyvenau... Juk aš turėjau palikti savo mėgstamiausią darbą, palikti tuos, kuriais rūpinausi, auklėjau, palikti kolegas, kurie buvo tikri lietuviai. Turėjau palikti savo profesiją, kuri, tikėjausi, bus mano iki mirties, ir dar daug ką brangaus...

Pagaliau visi, pamoję laimingo kelio, mus išlydėjo iš seminarijos. Mes sėdome ant dviračių ir pasileidome gatve. Dar ilgokai kažkas spaudė gerklę ir, reikia prisipažinti, akys sudrėko... Bet nebuvo kada ilgiau jausmams reikštis. Važiavome gatvėmis taip, kad kuo daugiau pažįstamų mus matytų išvažiuojant.

Kelionė nebuvo ilga, nes tuoj už miesto pasukome sanatorijos link – panemunėn. Krūmuose paslėpėm dviračius ir patys saugojomės bet kieno akių. Taip sulaukėme tamsos. Pagal susitarimą mus aplankė tik du asmenys. Vienas paėmė dviračius, antrasis palydėjo pro Kar. Juozapavičiaus tiltą panemune, ikiėjome pasiimti ginklų prie mano buto.

Nuo šios valandos prasidėjo tikras partizano kelias.

Tuo metu Alytuje gyvenau su savo broliu, kurį globojau ir leidau Alytaus amatų mokyklon. Jis apie mano ruošimąsi išeiti partizanauti nieko nežinojo, nes jam apie tai nei puse žodžio neprasitariau. Tai dariau vado-vaudamasis dviem sumetimais: pirma, kad prie jo negalėtų taip kabintis MGB, antra, kad jam nebūtų skaudu su manimi persiskirti. Norėjau, kad tariamo mano negrįžimo iš Kauno priežastis ilgesnį laiką jam būtų neaiški. Aš net tyčia prasitariau, kad iš Kauno galiu ir ilgiau negrįžti.

Iš Alytaus per Nemuną persikėlimo vakarą turėjau tylutėliai prišliaužti prie savo gyvenamo buto ir iš kiemo pasiimti paslėptuosius ginklus bei šaudmenis. Tai atlikti padėjo vienas asmuo. Paskutinį kartą atsargiai pažvelgiau į elektra apšviestą darbo kambarį. Brolis, prisilenkęs prie knygos, tyliai skaitė – ruošė pamokas. Tuo kartu pajutau, kad šviesa pradėjo mirgėti, spausti gerklę, ir aš atsitolinau... Mylimą brolių mačiau paskutinį kartą... Šiandien jis Sibire pusgyvis... UŽ KĄ?..

Prie Nemuno manęs laukė nekantraudamas Kulikauskas. Jam daviau vokišką karabiną ir puolamąją granatą. Antram asmeniui liečiau

irtis Kaniūkų tilto link. Patys slinkome krūmais. Dabar su mumis buvo dar vienas asmuo. Ne taip viskas vyko, kaip buvau numatęs. Pagaliau netoli tilto sustojome. Kelis kartus pamėgdžiojau vieno paukščio balsą. Nuo kranto atsiliepė. Tai buvo Perminas, kuris čia turėjo laukti. Su viskuo skubiai kėlėmės per Nemuną. Nors baidare persikelti buvo lengviau negu luotu, tačiau nemažai sugaišome. Persikėlėme laimingai. Padėkojome mus perkėlusiems ir kuo skubiausiai traukėme tolyn. Krovinys buvo sunkus ir susitikimui skirtą vietą pasiekėme per mirkę prakaitu.

Būryje

Krūmuose pastebėjome nemažą laužą, apie kurį buvo susėdę apie 15 vyrų. Paaiškėjo, kad mes vos nepavėlavome. Vyrų jau seniai laukė ir jiems net buvo kilęs įtarimas dėl mūsų neprisistatymo laiku. Tik mano vienam giminaičiui (Jonui Belevičiui) garantavus už mus, vyrai ryžosi laukti ir po vidurnakčio.

Tiek mūs, tiek laukusiųjų veidai pralinksmėjo. Mes džiaugėmės, kad jie palaukė, nes priešingu atveju mūsų padėtis būtų gana kebli. Jie buvo patenkinti dėl to, kad žygis nebuvo veltui.

Pailsėti nebuvo kada ir visi patraukėme Einorų miško link. Bemaž visą laiką slinkome vorele krūmais ir mišku. Viskas man, lygiai taip pat ir mano draugams, buvo nauja ir neįprasta. Jie slinko tyliai, bet greit – mes neatsilikome, tačiau nuolatos užsikabindavome už šakų ar šaknų ir sukeldavome nepageidaujamą triukšmą. Nors mums pastabos niekas nedavė, bet stengėmės būti atsargesni. Auštant pasiekėme Einorų miško pakraštį. Sustojome poilsui-postoviui. Mūsų atgabentuosius ginklus partizanai tuojau pat ėmė pervalyti. Mačiau dar, kad daugiausia dėmesio buvo nukreipta į atneštąjį kulkosvaidį, kurį tuojau pat smulkiai išardė ir vienas skyrius pradėjo kruopščiai valyti. Mes dar stengėmės laikytis „vyriskai“, bet akys lipte lipo. Būrininkas, žiūrėdamas į mus, nusišypsojo ir patarė ramiausiai pailsėti. Šį kartą lovos kloti nereikėjo. Išvirtsime, kur sėdėjome. Iš tikrųjų mes tuomet turėjome atrodyti labai juokingai...

Kai mus pabudino, saulutė jau buvo aukštai pakilusi. Valgėme pirmuosius partizaniškus pusryčius. Po to įvyko visuotinis būrio pasitarimas. Pirmasis kalbėjo būrio vado pareigas einąs partizanas Klevas (Juozas Kazlauskas, Dobrovolės k., Alovės vlsč.). Jis buvo baigęs gimnaziją ir mokėsi po to Klaipėdoje – jūrininkų mokykloje. Šio būrio vadas Liepa (Jonas Stačiokas, berods, menininkas – studentas) buvo neseniai žuvęs prie Nemunaičio bažnytkaimio tuo metu, kai norėjo keltis su ginklais per Nemuną. Tuos ginklus jis gabeno nuo Miroslavo apylinkių savo būriui apginkluoti. Tuo metu buvo sunkiai į ranką sužeistas ir vienas to būrio partizanas Lengvenis, kuris gydėsi Miroslavo apylinkėse.

Šio pasitarimo metu vyrai mane išsirinko būrio vadu. Apie mūsų įstojimą į Nemunaičio apylinkės partizanų būrį tuojau sužinojo dauguma būrio vyrų, kurie didžiulio siautėjimo metu buvo išblaškyti. Mūsų būrys vėl ėmė staigiai augti. 1945 m. gegužės mėn. 1 d. sudariau tris pilnus būrius ir ėmiau vadovauti kuopai. Sudariau kuopos štabą, į kurį įėjo: Daktaras (Kulikauskas), Jūrininkas (Perminas) ir Klevas. Mano pasirinktas slapyvardis buvo Vanagas.

Judėdavome visa kuopa. Vyrų skaičius vidutiniškai viršydavo septynias dešimtis. Sargybas išstatydavome labai stiprias. Visi kovotojai ir pareigūnai savo pareigas atlikdavo labai uoliai. Pamažu įvedžiau griežtą drausmę. Mums sekėsi ir visų nuotaika buvo labai gera. Į partizanų gretas vis stijo nauji asmenys. Priiminėjome tik kai kuriuos.

Buvo nepatenkinamas paslapties išlaikymas. Vedusiųjų žmonos, namiškiai bemaž visuomet žinodavo mūsų stovyklavimo vietas. Su šia negerove buvo labai sunku kovoti. Bet nelaimių nepatyrėme.

Partizaniniam šios kuopos judėjimui vadovauti buvo gana sunku. Apylinkės man buvo nepažįstamos. Stigo žemėlapių. Kovotojai tolimesnių apylinkių taip pat gerai nepažinojo. Tuo metu ryšių su jokiais partizanų daliniais neturėjome.

Iš pradžių maistu apsirūpinimo klausimas nebuvo opus. Naktimis apsistodavome pas du tris ūkininkus kaime. Valgydavome pas ūkininkus skyriais. Gavę maisto pietums ir dar kaime papusryčiaavę, švintant įgyuodavome miškan. Mišku dar gerokai paėjėdavome ir apsistodavome

numatytoje vietoje. Dieną vyrai ilsėdavosi, valydavo ginklus. Pavakare padarydavome keletą manevrinės rikiuotės pratimų. Pasikeisdami su-ruošdavome su kovotojais pašnėkesius. Kiekvienas skyrius iš eilės 24 val. būdavo visiškos parengties padėtyje.

Ivykis Balkasodžio kaime

Gavau žinią, kad partizanas Lengvenis (kilęs iš Einorų k.) gerokai sustiprėjęs ir, nors rankos dar nevaldo, nori grįžti į būrį. Buvo nustatytas susitikimas Balkasodžio kaime – ten turėjau Lengvenį perimti savo globon. Sutartą naktį su vyrais patraukėme Nemunaičio bažnytkaimio link. Apsistojome pas du ūkininkus. Švintant su savimi pasiėmiau kelis vyrus ir persikėliau per Nemuną. Paskirtą susitikimo vietą atpažinome. Mūsų jau laukė. Užėjome dar pas kelis Balkasodžio kaimo ūkininkus. Patyrėme, kad kaime yra ginkluotų šnipų, kurie labai pakenkę gyventojams. Ryšium su tuo padariau smulkia apklausą. Duomenis pasižymėjau. Po kelių valandų vėl persikėlėme per Nemuną jau su Lengveniu. Visi vyrai jau buvo sukilę ir mūsų laukė. Po vidudienio pasiėmiau su savimi apie 15 vyrų ir vėl persikėliau per Nemuną. Tada šiai grupei smulkiai išaiškinau uždavinį ir po to nuo pamiškės apstojome Balkasodžio kaimą. Trimis grupelėmis pasidaliję, įėjome į kaimą, kad surastume reikiamus asmenis, kurie turėjo būti suimti ir jų nusikaltimai išaiškinti. Buvome išsidėstę apie 0,5 km plote. Vieną kulkosvaidininką palikau ant kalno, kad sektų apylinkę ir galėtų užkirsti kelią, jei nusikaltėliai mėgintų pasprukti.

Aš su dviem vyrais paėjėjau greičiau, kad maždaug vienu laiku įeityme į vieną iš sodybų, kurioje galėjo būti įtariamasis. Įėjau į trobą. Šeima valgė. Suminėjau man reikiamą pavardę ir paklausiau, ar čia minimas ūkininkas gyvena. Prie stalo sėdėjęs vyras man atsakė, kad ta pavardė esąs jo gretimas kaimynas. Atsisveikinau ir išėjome antro ūkininko sodybos link. Jau buvome nutolę apie 100 m, kai staiga pasigirdo trys ilgos kulkosvaidžio serijos. Šaudė mūsų kulkosvaidininkas. Pamačiau, kad asmuo, pas kurį mes tik ką buvome užėję, bėga miško link. Maždaug tuo pačiu metu pasigirdo granatos sprogdymas tame ūkyje, į kurį buvo nuėjusi antra partizanų grupelė ieškoti kito

įtariamojo asmens. Užlipome ant kalno prie kuklosvaidininko, nes pranešė, kad bėgusis yra pašautas ir pirmasis numeris jį prisivijo. Aš nuėjau į ūkį, kuriame sprogo granata, ir liečiau suimtajį pristatyti. Pasirodė, kad tuo metu, kai pirmoji partizanų grupelė įėjo į įtariamojo trobą, nusikaltėlis sėdėjo už stalo ir turėjo puolamąją granatą (rusišką). Kadangi jis nesakė savo pavardės, partizanai pasisakė, kas esą, ir liepė parodyti dokumentus. Tuomet įtariamasis staiga metė granatą tarp stovėjusių septynių partizanų. Granata sprogo prie pat partizano Zigmo. Jis buvo sunkiai sužeistas į abi kojas. Dar keturi partizanai buvo sužeisti lengvai. Iš jų Klevas buvo sužeistas į kojos roputę, Avižinis į ranką, Būrininkas į pilvą. Pastarasis išliko gyvas tik dėl to, kad granatos skeveldra atsimušė į diržo sagutę, ją perkirto ir negalėjo giliau įsmigti.

Nusikaltėlis, metęs granatą, griuvo ant lovos ir liko nesužeistas, tačiau tuoj pat nesužeistų partizanų buvo nukautas. Nusikaltėlio šeima taip pat liko visiškai sveika. Jo žmona mums atnešė jo šautuvą ir šovinius, kuriuos vyrai pasiėmė su savimi.

Antras nusikaltėlis, matydamas, kad bus sučiuptas, metė pistoletą. Jis buvo rastas ir drauge su nusikaltėliu pristatytas įvykio vieton. Partizanų karo lauko teismas jį nubaudė mirties bausme, kuri vietoje buvo įvykdyta.

Pasiėmę sužeistuosius, persikėlėme per Nemuną. Partizanas Zigmas buvo visiškai silpnas. Jis prašė leisti jam nusišauti arba kad jį nušautume, tačiau iš jo atėmiau pistoletą ir taip neleidau jam įvykdyti šio sumanymo. Tenka pažymėti, kad partizanas Zigmas buvo labai drąsus kovotojas ir nebijojo jokio pavojaus.

Jau temo. Paguldę Zigmą ir Klevą į pastotę, stiprios apsaugos lydimi, patraukėme į Nemunaičio bažnytkaimį, nes ten gyveno daktarė. Išstatėme stiprias sargybas, o daktarei įsakiau sužeistiesiems suteikti pagalbą. Paaiškėjo, kad partizano Zigmo kojos buvo sunkiai sužeistos. Vienoje kojoje buvo apie trisdešimt žaizdų. Daktarė pasakė, kad tą koją būtinai reikės nupjauti.

Bažnytkaimyje užtrukome iki vidurnakčio. Reikėjo kuo toliau nužgiuoti, nes tikėjomės priešo puolimo. Traukėme labai skubiai – bemaž be poilsio. Visi labai išvargome. Ligoniui prašant, tik kelioms minutėms

stabtelėjus, vyrai krisdavo žemėn ir užmigdavo. Turėjome nuolatos persiskaičiuoti, kad kurio nors nepaliktume miegančio pakelėje. Tik gerokai prašvitus pasiekėme postoviui numatytą vietovę.

Priešas dar įvykio dienos pavakare puolė Balkasodžio kaimą, tačiau į pamiškę nesiryžo slinkti – pasitenkino vien smarkiai ją apšaudydamas.

Su ligoniu judėti buvo labai sunku, nes su savimi visuomet reikėdavo turėti pastotes. Zigmo sveikata blogėjo diena iš dienos. Po ilgų pastangų buvo rasta galimybė sužeistąjį paguldyti Kauno ligoninėje. Sutartą dieną viena moteris su mediku išvežė ligonį. Bet pakeliui įvyko nelaimė. Keliaujantieji kažkieno buvo išduoti ir suimti. Zigmas atsidūrė Alytaus miesto ligoninėje. Ten jam gyti buvo nepaprastai sunkios sąlygos. Jis baisiai kentėjo per priešo tardymus, tačiau nieko neišdavė. Tolesnis Zigmo likimas man yra nežinomas.

Pirmasis susitikimas su kaimyniniais partizanų daliniais

Nuolatinis judėjimas nedideliais atstumais, esant tokiam vyrų skaičiui, lengvai galėjo atkreipti priešo dėmesį. Pasitariau su štabo pareigūnais – nutarėme persikelti į Varčios mišką. Daugumą vyrų paleidau dviejų dienų atostogoms, kad apsirūpintų baltinių atsarga ir taip greit vėl nesiprašytų atostogų. Mat nemaža dalis šių partizanų buvo vedę – jie buvo vieninteliai, kurie galėjo rūpintis paliktomis šeimomis ir ūkiu. Todėl šie vyrai neišvengiamai turėdavo dažnai pareiti į namus. Kai kurių vyrų tiesiog negalima būdavo toliau nuvesti nuo namų. Kiti partizanai anuos net pajuokdavo sakydami: „Nei žingsnio toliau kaip Damino palaukė.“

Apie dešimt vyrų teko palikti prie jų namų. Su visais kitais persikėliau į Varčios mišką. Keli vyrai šį mišką šiek tiek pažinojo. Geras Varčios miško žinovas buvo tik vienas partizanas – štabo pareigūnas Klevas.

Ižygiavome į Varčią naktį, apsistojome gerokai į šiaurę nuo vieškelio, kuris eina maždaug per vidurį miško. Tik prašvitus pasiėmiau su savimi Klevą ir dar kelis kovotojus ir išėjome surasti tinkamą vietą stovyklai įrengti.

Buvome jau gerokai paklaidžioję, kai netikėtai prieš mus pasirodė apie šešis ginkluotus vyrus, kurie tą pačią sekundę krito žemėn,

užsitaisë ginklus ir vienas iš jų sušuko: „Kas eina?“ Mes taip pat suvirtome ir užsitaisëme ginklus. Tuomet aš atsakiau: „Mes esame partizanai. Kas jūs?“ Iš antros pusės atsakė: „Mes taip pat partizanai!“ Ugnies nei vieni, nei kiti neatidengėme, tačiau šūkavimas dar ilgai tęsėsi. Vieni ir antri reikalavome visokiausių, tuo laiku atėjusių į galvą, faktų tapatybei įrodyti. Bet nurodytieji faktai nei vieniems, nei kitiems nieko nereikšė, nes mums ar jiems buvo nežinomi. Tačiau aiškėjo, kad reikalą turime ne su priešu. Todėl pagaliau sutarėme, kad iš abiejų pusių po vyresnįjį ir vieną kovotoją be ginklų išeitų į priekį tarp mūsų išsidėstymo pasikalbėti.

Iš ten du pakilo ir artėjo į vidurį. Mes su Klevu padarėme tą patį. Susitikome ir pasisveikinome. Aš prisistačiau kaip Nemunaičio apylinkių partizanų kuopos vadas, slapyvardžiu Vanagas, ir kad mano tikroji pavardė yra Ramanauskas. Antrosios pusės vyresnysis prisistatė kaip Daugų apylinkės partizanų būrio vadas, slapyvardžiu Žaibas, ir kad jo tikroji pavardė esanti Voveris.

Būrio vadas Žaibas iš pirmojo karto man paliko gilų įspūdį. Iš tikrųjų ir vėliau, kada man tekdavo su kuo nors išsikalbėti apie šį brangųjį tautos sūnų, visi pabrėždavo, kad jiems Žaibas taip pat jau pirmojo susitikimo metu padarydavo ne mažesnę įspūdį.

Netrukus vienoje vietoje kalbėjomės jau visa grupelė. Išsikalbėjome plačiau. Ta pačia proga Žaibas padėjo mums surasti tinkamesnę vietą stovyklavimui.

Tarp kitko Žaibas pasakė, kad jis su būrio vyrais stovyklauja netoliese. Paaiškėjo, kad mūsų vaikščiojimą po mišką nugirdo jų stovyklos sargybinis. Apie tai buvo pranešta Žaibui. Tuomet jis pasiėmė kelis kovotojus ir išėjo iš stovyklos patikrinti padėties. Taip mes ir susitikome.

Žaibas pakvietė mus bent trumpam laikui užėti į jų stovyklą. Šį jo pasiūlymą priėmiau. Užsukome. Vyrai buvo pasistatę palapines, apdengtas eglėšakėmis. Dauguma stovyklos įgulos miegojo. Žaibas tuoj pat įsakė pakelti būrio virėją partizaną Guobą (Vaclovą Petrauską, kilusį iš Melnytėlės k., Daugų vlsč.), kuris nepaprastai greit paruošė skanius partizaniškus pusryčius ir mus jais pavaišino.

Mano dėmesį atkreipė prie laužo gulėjęs žmogus, kuriam buvo surištos rankos ir kojos. Atrodė, kad juo visiškai niekas nesidomi ir nesaugo

ir kad jis, jeigu tik jam pavyktų kaip nors palaisvinti virvę, turėtų puikiausią galimybę pabėgti. Matėsi, kad belaisvis šią padėtį aiškiai jaučia, bet tik nesiryžta ar nemano šia galimybe pasinaudoti.

Papusrėčiavome. Žaibas nuėjo į savo palapinę atsinešti žemėlapių. Pasinaudodamas proga paprašiau būrio virėją man paaiškinti, kodėl tas žmogus surištas ir kodėl jo niekas nesaugo. Guoba man paaiškino, kad belaisvis į stovyklą atvestas nakčia iš žygio grįžusių kovotojų, kad jis yra nusikaltęs ir dieną jam būsias karo lauko teismas. Daugiau jis nieko nežinąs. Šypsodamasis pro ūsus dar pridūrė: „Belaisvis nepabėgs, nes yra budriai sekamas.“ Guoba ranka mostelėjo į vieną netoliese esančią palapinę. Aš įsižiūrėjau ir įsitikinau, kad ten, pasirėmęs alkūnėmis smakrą, gulėjo ginkluotas partizanas, kurio žvilgsnis nenukrypdomo į šalį nuo suimtojo. Kodėl belaisvis paslapčia ir budriai buvo sekamas, tuo pačiu metu jam nė mažiausiai to neparodant, man paaiškėjo tik po kelių dienų. Žaibas tai darė ne be pagrindo.

Grįžo Žaibas su žemėlapiu. Sutarėme vieni ir antri kurį laiką pagyventi Varčios miške. Pasiskirstėme veikimo ir judėjimo rajonus. Žaibą pakviečiau aplankyti mūsų stovyklą. Po to sugrįžau pas savo vyrus.

Gyvenimas Varčios miške

Tik vakarop persikėlėme į vietą, kurioje turėjo būti įkurta stovykla. Išsidėstėme skyriais. Buvo nurodytos vietos, kuriose turėjo būti pastatytos palapinės. Visą kitą dieną vyko įsikūrimo darbai. Susitvarkėme. Buvo išstatyti trys nuolatiniai sargybos postai. Kas 24 val. pasikeisdamas budėjo parengties skyrius.

Dabar reikėjo išspręsti kuopos maitinimo klausimą. Prie štabo sudariau ūkio skyrių, kurio viršininku paskyriau Jūrininką. Šis skyrius buvo laisvas nuo visų kitų pareigų. Ūkio skyrius įsigijo pastotę, su kuria maždaug kas naktį važinėdavo gauti maisto. Surinktas maistas būdavo išdalijamas skyriams ir nurodoma, kuriam laikui turi jo pakakti.

Vieną pavakarę ūkio skyrius jau ruošėsi vykti maisto. Dar tarėsi, kuria kryptimi vykti. Tarp besitariančiųjų buvau aš ir Daktaras. Prie mūsų stovėjo Jūrininkas.

Staiga čia pat pasigirdo pistoleto šūvis ir Jūrininkas sukniubo. Iššovė Doktoras. Jis dar nebuvo pripratęs vartoti pistoleto „Parabellum“ ir neužleidęs atsargos kalbėdamas jį krapštinėjo. Netikėtai paleido šūvį. Kulka pralėkė pro pat mano drabužius ir kliudė greta manęs stovėjusį Jūrininką. Jis buvo sužeistas į abi kojas žemiau kelių. Kulka, perėjusi per vienos kojos raumenis, įsmigo į antrą, atsimušė į kaulą, deformavosi ir liko negiliai po oda. Pramušamoji kulkos jėga buvo tokia maža galbūt dėl to, kad šovinėlyje buvo padrėkęs parakas.

Tuo metu mūsų kuopoje buvo sanitarė. Ji sužeistajam suteikė pirmąją pagalbą. Bet reikėjo išimti kulka. Aš su keliais vyrais nuvykau į kaimą ir kitą rytą išsiunčiau ūkininką parvežti daktaro. Doktoras atvyko. Sutartoje miško vietovėje įvyko susitikimas. Kulka buvo labai lengvai išimta, nors Jūrininkas dar ilgokai ir po to turėjo gulėti.

Varčioje gyventi buvo labai gera. Šiuo gražiausiuoju metų laikotarpiu miškas atrodė kaip pasakoje. Žydėjo ievos. Jų buvo prie pat mūsų stovyklos palapinių. Iki vidurnakčio liepsnodavo apie šešis laužus. Partizanų skyriai buvo tarsi atskiros šeimynėlės. Skyrių vyrams lankyti vieni kitus be svarbesnio reikalo buvo draudžiama. Tai buvo daroma dėl to, kad didesniai skaičiai vyrų susirinkus į vieną vietą neišvengiamai kildavo garsesnės kalbos ir juokas, o tai jau buvo nepageidautinas dalykas. Vyrai, kuriems naktį netekdavo dalyvauti žygyje, vakarais ilgai sėdėdavo aplink laužus, pasakodavo įvairiausius savo atsiminimus ir išgyvenimus. Visa tai vykdavo tyliai – paslaptinai. Naktimis mėgdavau stovyklą stebėti iš toliau. Vaizdas, kuris atrodė ir pasaka, ir tikrovė, buvo nepaprastas. Tokių valandų metu pasinerdavau mintyse, kurių čia neįmanoma kad ir trumpai nusakyti. Viską, ką tuomet išgyvenau, pasilieku savyje, nes tai yra mano brangiausi atsiminimai.

Tuo metu, kai stovyklavome Varčioje, iš Vokietijos buvo masiškai varomi gyvuliai į Rusijos gilumą. Senojo geležinkelio pylimu Alovė–Varėna taip pat nuolatos buvo varomos karvės ir avys. Mes sumanėme pasinaudoti proga ir apsirūpinti didesne mėsos atsarga, nes maistu apsirūpinimo klausimas diena iš dienos darėsi opesnis. Artimose vietose maistą jau aprankiojome, o tolimesnės buvo sunku pasiekti. Dabar Varčios miške, be mūsų kuopos ir Žaibo būrio, stovyklavo ir kitas Daugų apylinkės partizanų būrys, vadovaujamas Vėžio (Barausko, buvusio

Alovės miestelyje tarnautoju). Stovyklavo ir Varčios apylinkės partizanų dalinėlis, vadovaujamas Komendanto. Taigi po kiek laiko Varčios miškas slėpė jau apie 120 laisvės kovotojų partizanų.

Po kelių sėkmingų žygių labai gerų galvių buvo jau visose stovyklose. Juos paimti nebuvo sunku, nes ginkluota apsauga buvo menka ir partizanai ją išvaikydavo.

Mūsų stovykloje buvo kvalifikuotas mėsininkas. Jis visoms stovykloms įjaukdavo galvijus. Bet diena iš dienos darėsi vis šiltesnis oras, todėl daug galvių papjauti nebuvo galima – mėsa greit sugesdavo. Reikėjo karves laikyti gyvas – jas ganyti. Buvo paskirti partizanai „piemenimis“ arba ganyti tekdavo už bausmę. Vėliau karvėms buvo užtvirti gardai, kuriuose jos buvo šeriamos žole. Žolė buvo vežama iš pamiškėje gyvenusių komunistų ūkių – jie jau buvo pabėgę gyventi į miestus. Stovyklose buvo po arklį ir vežimą, kurie buvo reikalingi važinėti maisto ir žolei gabenti.

Stovykloje dar buvo trys jojamieji arkliai ir jų pabalnojimo kompleksai. Vienas arklys buvo atimtas iš ruso, antras iš istrebitelio, trečią padovanojo vienas ūkininkas. Šis žmogus dvi dienas miške ieškojo mūsų stovyklos ir ją suradęs kumelę padovanojo. Aš jos jau nebenorėjau imti, nes mums gyvulių ir taip buvo per daug, tačiau ūkininkas aiškino, kad jo kumelę vis vien paims komunistai ir todėl jis ją būtinai norįs atiduoti Lietuvos partizanams.

Su kaimyninių dalinių stovyklaujanciais vyrais susibičiuliavome. Vakaris ir kitomis laisvesnėmis valandomis vieni kitus aplankydavome. Kiekvieną dieną pasikeisdavome žvalgybos žiniomis. Pamiškių išžvalgymas buvo atliekamas paprastai iki pusryčių. Jeigu iki to laiko priešo nepastebėdavom, stovyklose jausdavomės saugiai. Tenka pažymėti, kad retkarčiais priešas, ne mažesnėmis kaip 70-100 karių grupėmis, pasirodydavo kaimuose, kurie buvo arčiau pamiškės, tačiau prie pat miško niekuomet nepriartindavo.

Partizanų avalynei taisyti turėjome vieną batsiuvį. Tai buvo kaip tik tas pats asmuo, kurį aš mačiau surištą Žaibo stovykloje. Karo lauko teismo metu paaikškėjo, kad minimas asmuo nėra jau taip labai nusikaltęs ir kad jis norįs savo prasižengimą atpirkti – pasilikti pas partizanus ir taisyti jiems avalynę. Žaibas, norėdamas suimtajį išbandyti, liepė jį sekti

tik paslapčia. Žaibas galvojo, kad jeigu suimtas yra sunkiai nusikaltęs, tai bandys bėgti – tuo save tik daugiau iššifuodamas.

Partizanams apsirūpinti avalyne buvo labai sunku. Pirkti jos visiškai nebuvo, o nešiojamoji buvo sena ir bemaž po kiekvieno žygio reikėdavo ją taisyti. Čia kaip tik buvo gera proga – pasinaudoti batsiuvio pasisiūlymu pasitarnauti. Batsiuvys parašė laišką savo namiškiams. Vyras su tuo laišku nuėjo į jo namus ir atgabeno miškan visus batsiuvystei reikalingus įrankius.

Batsiuvys turėjo darbo per akis. Dirbo labai stropiai ir gerai. Visi vyrai tuo buvo patenkinti, o batsiuvys įgijo visišką pasitikėjimą.

Vėžio būrio stovykloje jau atsirado ir armonika. Ji buvo partizano Kudirkos nuosavybė. Buvo ruošiami net linksmavakariai. Visa tai buvo jau ne į naudą. Paaiškėjo, kad Meškučių kaimo piemenys savo gyvulius gindavo arčiau Daugų būrio stovyklos, nes čia, pasak jų, linksmiau besiklausant armonikos. Buvo keli atsitikimai ir tokie, kad dėl kai kurių miške stovyklavusių kovotojų neatsargumo, grįžtant iš nakties žygio, buvo pamiškėje pašaudyta – „pabandyta ginklai“. Bemaž kas antra diena tai vienoje, tai kitoje stovykloje pasigirdavo šūvis, paleistas kurio nors iš partizanų per neatsargumą. Štai vieną kartą Nedzingės apylinkėje, vietos gyventojams padedant, buvo sučiupti trys asmenys, kurie, prisidengdami partizanų vardu, plėšikavo ir terorizavo gyventojus. Jie buvo atgabenti prie mūsų stovyklos vieno sargybos posto ir laukdami dieną įvyksiančio karo lauko teismo gulėjo surišti. Tuo metu poste buvo partizanas Šoferis. Jis vaikščiojo ant pečių užsikabinęs užtaisytą rusišką šautuvą. Lįsdamas pro tankias eglių šakas užkabino nuleidžiamąją šakelę ir iššovė. Šoferis pamanė, kad čia tikriausiai šovė priešas ar suimtas. Palikęs suimtuosius, jis nupūškė į stovyklą. Pakeliui, sutikęs jau bėgantį parengties skyrių posto link, skyriaus vadui partizanui Jockui pranešė apie padėtį. Buvo apsupta posto vietovė, bet nieko įtartinio nepastebėta. Partizanas Jockus greit susiorientavo ir patikrino sargybinio šautuvą. Paslaptis paaiškėjo. Šoferis nusipelnė du kartus be eilės į tarnybą ir, buvo kalbama, plius Jockaus antausį. Po kiek laiko Šoferis, kaip neturintis orientacijos ir apsilaidęs, buvo pašalintas iš partizanų gretų.

Vienijimasis su Nedzingės apylinkės partizanų daliniu

Vieną dieną buvo gautas pranešimas, kad viename kaime arti Nedzingės bažnytkaimio yra mūsų kuopos adresu pristatyta iš X vietos dovanų. Nusiunčiau kelis vyrus tuo įsitikinti. Jie pargabeno didžiulį ryšulį, kuriame radome nemažą kiekį baltinių ir kt. Kitą kartą tuo pačiu keliu buvo gautas vokiškas karabinas. Jį mums persiuntė vienas milicininkas iš Alytaus miesto.

Patyriau, kad prie Nedzingės bažnytkaimio esančiame Nedzingės miške laikosi partizanų dalinys, kuris pageidauja su mumis susitikti. Buvo numatyta susitikimo data ir vieta prie Nedzingės kapų. Aš su Klevu numatytą susitikimui naktį išjojome Nedzingės link. Prie kapų mūsų jau laukė. Dalinio vyresniuojų prisistatė partizanas Gegutis – Vincas Ivanauskas iš Masališkių k. ir partizanas Paukštis. Jie mums paaiškino, kad dar su jokiais partizanais ryšio neturi ir sutinka pereiti mano priklausomybėn. Tam pritarė ir apie 12 kovotojų, kurie susitikime dalyvavo. Jie prašėsi paliekami veikti Nedzingės apylinkėje. Aš su tuo nelabai norėjau sutikti, nes norėjau sudaryti stiprų dalinį, juos prijungdamas prie savo kuopos. Tenka pažymėti, kad dar tuo metu mano kovos taktika nebuvo tikrai partizaniška. Tuomet mes apskritai neįsivaizdavome, kad priešas mus galėtų labai sumušti. Šį kartą buvo numatyta data, kurią turėjo susirinkti visas būrys ir padaryti galutinį susitarimą.

Kryžkelėse mūsų niekas nestabdė. Važiuojome toliau. Klevas pasiūlė įvažiuoti bažnytkaimin ir ten palikus pastotę eiti pėstiems į kapus. Taip ir padarėme. Pervažiuojome per Nedzingės upelio tiltą. Sukėlėme nemažą triukšmą – sulodėme šunis. Vienoje vietoje užbėgome paklausti apie padėtį.

Mums pranešė, kad bažnytkaimyje yra daug rusų, kurie visą dieną siautėjo apylinkėje ir Nedzingės miške. Dabar jie esą apsistoję poilsui pas bažnytkaimio gyventojus. Žmonės, mus perspėjusieji, buvo labai išsigandę ir mums patarė kuo skubiausiai išsinešdinti iš bažnytkaimio.

Mūsų raginti per daug ir nereikėjo. Apsukome pastotę ir kuo tyliausiai pervažiuojome tiltą. Tuomet paspaudėme kaip pridera. Šis pasivažinėjimas baigėsi laimingai tik dėl to, kad rusai, nuvargę po dienos

siautėjimo, nebuvo tinkamai išstatę sargybos arba galbūt sargyba mūsų „nekirbino“.

Po šio nesėkmingo važiavimo dar kelis kartus bandėme nujoti į Nedzingę, bet vis veltui. Vieną kartą jojant apie vidurnaktį netoli bažnyt-kaimio staiga kažkas perbėgo per vieškelį ir griuvo į krūmus, kuriais buvo apaugusi bala. Mes taip pat tiesiog nusiritome nuo arklių ir sukritome į griovį. Reikalavome, kad asmuo, pasislėpęs krūmuose, išeitų į lauką, tačiau šis mūsų reikalavimas nebuvo vykdomas. Ėmėme šliaužti arčiau krūmų. Iš krūmų pasigirdo balsas: „Nesiartinkite, nes šausiu!“ Aiškiai supratome turį reikalą su ginkluotu žmogumi. Tuomet trumpai pasisa-kėme, kas esame, ir pareikalavome tučtuojau išlįsti iš krūmų. Prieš mus išėjo uniformuotas žmogus ir iškėlė rankas. Jis pasisakė turįs su savimi pistoletą ir nežinojęs, kad joja partizanai. Įrodinėjo, kad jis yra parti-zanas slapukas ir turįs ryšį su Nedzingės partizanų būriu. Patikėjome, jis pažadėjo kitą dieną mus suvesti su būrio vyrais. Savo pažadą įvykdė. Susitikimas ateinančią dieną įvyko. Šio susitikimo metu sutarėme, kad dalis kovotojų pereis į mūsų kuopą, kiti sudarys atskirą dalinį, kuris lai-kysis Nedzingės apylinkėse, bet klausys mano įsakymų. Taip pat buvo sutarta data, kada visas Nedzingės būrys turi atvykti į sutartą vietovę, kad prisijungęs prie kitų dalinių vyktų atlikti išpažinties ir duoti priesaikos.

Alovės miestelio istrebiteliai nelaisvėje

Ilgiau gyventi Varčioje nesinorėjo. Nesinorėjo ir dėl to, kad priešas jau nemaža galėjo patirti apie mūsų stovyklavimą tame miške. Jau be-maž kiekvienas miško pakraštys buvo daugiau ar mažiau pašifruotas.

Aš su savo kuopa išsikėliau į Pilkionių mišką. Su Žaibu, Komendan-tu ir Vėžiu sutarėme datą, kurią jie su visais kovotojais turėjo atvykti į Pilkionių mišką ir ten su mumis susitikti. Žaibas turėjo atsivesti ir Nedzingės būrį.

Sutartu laiku Žaibas, Komendantas ir Vėžys su visais vyrais atvyko sutarton vieton. Nedzingės būrys duotojo žodžio neištesėjo ir Pilkionių miške jų nesulaukėme.

Kitą dieną jau leidome miške, esančiame arti Dušnionių kaimo. Bu-vome apie 120 vyrų. Aš su būrio vadu Jockumi ir kovotoju Lengveniu

nuvykome į Einorų miško pakraštį. Buvo sekmadienis. Susėdome prie vieškelio krūmuose. Kaip tik tuo metu staiga pro mus šmėkstelėjo žmogus. Supratome, kad jis mus jau pamatė. Todėl šokome ant vieškelio ir įsakėmeėjusiam iškelti rankas. Tą pačią akimirką Jockusėjusį pažino. Tai buvo Alovės miestelio istrebitelis, kuris savo judošiškumu vietos gyventojams buvo jau labai įkyrėjęs.

Istrebitelis rankas tuoj pat iškėlė. Jį iškratėme. Kišenėje radome pistoletą. Pažymėtina yra ir tai, jog minimas istrebitelis dažnai girdavęsis, kad rusams padėsiąs savo apylinkių partizanus išgaudyti, kad partizanų nebijąs ir gyvas tai jau niekad nepasiduosiąs.

Dabar, pakliuvęs mums į rankas, tuoj šoko prie Jockaus sakydamas: „Broli, tai jūs čia! Nors pasibučiuokim!“ Jockus jį atstūmė sakydamas: „Ką gi čia mes imsime bučiuotis kaip bobos! Geriau vyriškai pasikalbėkime!“ Na, ir prasidėjo pašnekesys. Mes apsimetėme nežiną nieko apie jo darbus. Jis buvo negudrus, bet manė mus taip pat apmausiąs. Prašėsi priimamas į partizanus. Mes sutikome ir pažadėjome vestis drauge su savimi.

Kaime dar reikėjo atlikti vieną uždavinį. Turėjome susitikti su vienu Alovės miestelio istrebiteliu, kuris buvo neblogas žmogus – į istrebitelių eiles įviliotas apgaulės būdu.

Paimtasis istrebitelis reikalą kiek gadino. Reikėjo jį nuvesti į stovyklą ir pasirūpinti tinkama jo „priežiūra“. Jockų su Lengveniu pasiunčiau susitikiman ir smulkiai išaiškinau, ką vienu ar kitu atveju reikia daryti ir sakyti, nes jokių istrebitelių niekuomet nemaniau pasitikėti. Jeigu viskas vyktų, kaip mano buvo numatyta, nurodžiau kaime naują susitikimo vietą. Tuomet pasiėmiau su savimi paimtąjį ir variausi į stovyklą. Miškas man buvo mažai pažįstamas, tačiau nenuklydau. Varomas istrebitelis kelis kartus bandė prie manęs priartėti, tačiau jo „kombinaciją“ laiku pastebėjau. Nors su juo „draugiškai“ kalbėjau, bet aiškiai leidau suprasti, kokių atstumu nuo manęs jam pridera laikytis. Pagaliau išsišnekome iki to, kad jis paprašė manęs priimti į raitųjų partizanų būrį. Aš pažadėjau ir šį jo norą patenkinti, tačiau pabrėžiau, kad nesuprantu, iš kur jis gausiąs arklių, nes pas mus atsarginių nėra. Tuomet jis pasiūlė paimti jo namuose laikomą kumelę, kuria jis ir norėtų įjodinėti. Vėliau jis parašė atitinkamą raštelį į namus, o po kiek

laiko tuo rašteliu pasinaudodami mes to istrebitelio arklį įsigijome. Istrebiteliui, žinoma, juo jodinėti jau niekuomet neteko, nes, savaime suprantama, pirmai progai pasitaikius nuo mūsų būtų pasprukęs ir dar mums „košės“ priviręs.

Stovykloje vyrai suimtajį sutiko su „aukštu politiniu pakilimu“. Ir jeigu tuo metu būtų leista nuo to „pakilimo“ istrebitelį numesti, tai nei šlapios vietos nebūtų likę.

Gaišti nebuvo kada. „Antončiką“ (taip vyrai istrebitelį vadino) perdaviau stipriai apsaugai, o pats su keliais vyrais nuskubėjau susitikimo vieton.

Jockus su Lengveniu manęs jau laukė. Jie jau buvo aną istrebitelį susitikę. Šis pranešė, kad prie Butrimiškių miško (prie plento raiste) yra iš Alovės atvykę šeši istrebiteliai, kurie su manimi tą pat dieną nori susitikti. Tarp kitų smulkmenų paminėjo, kad vienas iš atvykusiųjų yra skyrininkas ir vienas su savimi turi dviratį ryšiui su Alove palaikyti. Dabar mums buvo visiškai aišku, kokias pinkles priešas parengė. Trumpai apibūdinant, priešo planas buvo toks: istrebiteliai, apsimetę norį pereiti į partizanų eiles, turėjo su manimi susitikti ir mane su susitikiman atvykusiais vyrais sunaikinti. Jeigu tai nepavyktų dabar, uždavinį atlikti geresnei progai pasitaikius. Istrebitelis, kuris buvo kilęs iš Einorų kaimo, visą sąmokslą mums išdavė. Priešas jį buvo panaudojęs su mumis užmegztį ryšį.

Jockus iš savo pusės sutiktam istrebiteliui pareiškė, kad aš apie vidurdienį kaip tik turįs iš toliau į šią apylinkę atjoti mišku ir tada bus galima apie viską pasikalbėti. Jis nurodė vietovę, į kurią turįs istrebitelis eiti ir manęs su Jockumi laukti atjojant. Už suteiktas žinias Jockus istrebiteliui garantavo gyvybę ir nurodė, kad jis, kur tik norės, galės slapstytis, nes į partizanus vis vien priimti esą negalima. Šiomis sąlygomis istrebitelis buvo visiškai patenkintas ir pažadėjo iš savo pusės padaryti viską, kad anie istrebiteliai gyvi pakliūtų mums į rankas.

Dabar visi vėl greitai nuskubėjome į stovyklą, nes jau buvo kiek po vidudienio. Iš stovyklos pasiėmiau 10 partizanų, kurie žygiui pasisiūlė savanoriais. Jie buvo gerai apsiginklavę ir turėjo du kulkosvaidžius. Aš su Jockumi sėdome ant arklių ir visi patraukėme Dušnionių miško palaukėn. Arti miško pakraščio vyrus sustabdžiau ir smulkiai išaiškinau uždavinį.

Skaitykite likusius
464 iš **496** puslapių,
įsigiję šią knygą

www.obuolys.lt

KITI KNYGŲ FORMATAI:

klausykla.lt

**Audio
knyga**

**Elektroninė
knyga**

Tai vieno iškiliausių pokario partizaninio karo vadų Adolfo Ramanausko-Vanago atsiminimai, autentiškas ir vertingas pasipriešinimo kovos liudijimas.

Dainavos apygardos, Pietų Lietuvos partizanų srities LLKS gynybos pajėgų vado atsiminimai rašyti 1952–1956 metais. Juose atskleidžiami pirmieji partizanų kovos žingsniai, laipsniškas ginkluoto pasipriešinimo stiprėjimas, kovotojų santykiai su gyventojais, priešo veiksmai ir partizanų kovos būdai, jų kasdienė buitis bei dvasiniai išgyvenimai.

A. Ramanauskas-Vanagas buvo partizanas, idealistas, dora, stipri ir šviesi asmenybė, dėl savo įsitikinimų pasiryžusi net mirti. Perskaitę jo atsiminimus, geriau suprasite sudėtingą laisvės kovų istoriją ir neeilinius partizanų likimus: kaip iki okupacijos buvę paprasti piliečiai, turėję šeimas, namus, mėgstamus darbus, viską paliko ir stojo ginti Tėvynės. Aprašytas patirtis dažnam sunku net įsivaizduoti, bet apie tai žinoti privalu – tam, kad būtume atsparūs istorinės tiesos klastojimui ir įvertintume, kokia brangi yra laisvė.

Tai pasakojimas apie žūtibūtinį pasipriešinimą okupacijai, siekį atkurti Lietuvos nepriklausomybę sovietinio režimo metais ir kartu tai tikra istorija apie begalinį atsidavimą ir meilę Tėvynei, šeimai, laisvei.

Kiekviena nupirкта knyga = pasodintas medis

www.obuolys.lt

Slapta klubas

ISBN 978-609-484-909-1

9

786094

849091

Negrožinė literatūra > Istorija